

УДК 378:004

Процька С.М.,

викладач кафедри теорії та історії педагогіки

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто педагогічні умови формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання.

Ключові слова: педагогічні умови, професійна компетентність, комп'ютерно зорієнтованої методична система навчання, засоби комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання.

XXI ст. диктує нові вимоги до підготовки нових фахівців, у яких професіоналізм і компетентність поєднуються з широтою мислення та неординарністю підходів до наукових, виробничих і життєвих проблем, що можливо лише за умови організації і забезпечення навчальної та наукової роботи у вищих навчальних закладах на рівні, який відповідає запитам сучасного інформаційного суспільства.

Одним із реальних шляхів інформатизації навчального процесу, підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, активізації навчально-пізнавальної і науково-дослідної діяльності студентів ВНЗ, розкриття їхнього творчого потенціалу, збільшення ролі самостійної та індивідуальної роботи, за словами М.І. Жалдака, є створення і широке впровадження у повсякденну педагогічну практику нових комп'ютерно зорієнтованих методичних систем навчання (КОМШ) на принципах поступового і неантагоністичного, без руйнівних перебудов і реформ, вбудовування інформаційно-комунікаційних технологій у діючі дидактичні системи, гармонійного поєднання традиційних і комп'ютерно зорієнтованих технологій навчання, не заперечування і відкидання здобутків педагогічної

науки минулого, а, навпаки, їх удосконалення і посилення, в тому числі і за рахунок використання досягнень у розвитку комп'ютерної техніки і засобів зв'язку [4; 5].

Проблеми створення і впровадження комп'ютерно зорієнтованих методичних систем навчання з різних дисциплін у вищих навчальних закладах досліджували М.І. Жалдак, В.Ю. Биков, Ю.С. Рамський, О.М. Гончарова, В.І. Клочко, Н.В. Морзе, С.О. Семеріков, В.П. Сергієнко, З.С. Сейдаметова, Є.М. Сміронова-Трибульська, О.В. Співаковський, С.А. Раков, Ю.В. Триус, Є.Ф. Вінниченко, Ю.В. Горошко, О.Б. Жильцов, Т.В. Зайцева, Т.П. Кобильник, Т.Г. Крамаренко, В.С. Круглік, Ю.Г. Лотюк, М.С. Львов, І.В. Лупан, А.В. Пеньков, Ю.І. Сінько, О.А. Смалько, С.В. Шокалюк та ін. Однак, незважаючи на результативність здійснених напрацювань, деякі теоретично-прикладні аспекти реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів, зокрема філологів, потребують подальших наукових розвідок. Це стосується дослідження педагогічних умов формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання, що визначає *мету і завдання* нашого дослідження.

Для подальшого розкриття основних положень нашого локального дослідження принциповим є тлумачення таких дефініцій, як «педагогічні умови» та «професійні компетентності».

У психолого-педагогічній літературі надаються різні тлумачення поняття «умова», які досить схожі. Так, у філософському енциклопедичному словнику зазначено, що умова – це філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки наявності відповідних умов, властивості речей переходять з можливості в дійсність [1, 178].

Вітчизняні дослідники А.М. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий під педагогічними умовами розуміють чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на [5]: а) зовнішні: позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо; б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо).

У нашому дослідженні ми поділяємо думку Ю.К. Бабанського, що визначає педагогічні умови як чинники (обставини), від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи [2].

Отже, педагогічні умови розуміємо як сукупність об'єктивних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань або як функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах.

Більшість сучасних дослідників поняття «компетентність» розглядають як дослідну категорію, що характеризує людину як суб'єкт професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження. В освіті перехід до компетентнісного підходу, за одностайною думкою науковців і практиків, означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, а результатом формування професійної компетентності є спроможність спеціаліста відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» у професії та соціальній структурі [6, 47].

У даному дослідженні професійну компетентність розглядаємо як один із структурних компонентів професійної готовності до конкретного виду діяльності, а професійну компетентність філолога можна визначити як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає досконале володіння теоретичними і практичними навичками, вміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо і нестандартно вирішувати проблеми, нести відповідальність за результат своєї роботи а також професійне зростання шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти [7, 67].

Таким чином, визначивши ключові дефініції дослідження, зазначимо, що в цілому усі відомі фактори, що сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців доцільно підрозділити на: фактори, пов'язані з: 1) інформаційними технологіями; 2) змістом, засобами, формами та методами професійного навчання; 3) суб'єктами навчання.

Здійснений теоретичний аналіз дав можливість встановити основні педагогічні умови формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання та розділити їх на загальні (для всіх

напрямів підготовки) та спеціальні (для напрямку підготовки «Філологія»). В першу чергу розглянемо загальні. До них належать [3]:

- зміна ролі викладача у професійному навчанні, його переорієнтація від передачі готових знань студентам до виконання ролі консультанта, керівника, який опосередковано організує та стимулює учасників навчальної діяльності, комбінуючи традиційні та мережеві форми навчання і допомагає студентам самостійно формувати професійні компетенції;

- створення і використання засобів унаочнення навчального матеріалу, які важко або неможливо реалізувати жодним з традиційних засобів навчання;

- створення віртуальних діяльнісних середовищ, використання яких надає можливості користувачеві (учневі, вчителю) виконувати дії над знаково-символьними моделями об'єктів вивчення, здійснювати унаочнення цих моделей шляхом перетворення їх на динамічні моделі, виконання дії над отриманими моделями з використанням результатів їх аналізу, їх доповнення, заснованого на когнітивному осмисленні;

- формування комунікативної мотивації та компетенцій міжособистісної і соціальної взаємодії з опорою на принципи соціального конструкціонізму та мережеві комунікації, групові форми навчання, змагальність;

- забезпечення моніторингу та контролю за ходом професійного становлення майбутніх фахівців у термінах компетентісного підходу (уточнена таксономія Блума) з опорою на модульно-рейтингову систему оцінювання.

До спеціальних педагогічних умов формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання належать:

- розробка в інформаційному середовищі дистанційного курсу відповідно до фаху з опорою на ключові положення конструктивізму, модульний підхід, представлення знань як динамічної, мультимодальної структури, у формуванні якої приймають участь студенти, що сприяє набуттю студентами досвіду самостійного поповнення і оновлення професійних знань, особистісної причетності до цього процесу та відповідальності за нього;

- розробити і впровадити електронні посібники, електронні навчально-методичні комплекси відповідно до напрямку підготовки,

що забезпечують формування професійних компетентностей майбутніх фахівців за принципами диференціації, індивідуалізації навчання;

- організацію у вищих навчальних закладах компетентісно спрямованого навчання;

- вироблення у студентів лінгводидактичних стратегем і мовленнєво-поведінкової стратегії майбутньої професійної діяльності;

- забезпечення формування мотивів майбутньої професійної діяльності, пізнавальної потреби, стійких пізнавальних професійно спрямованих інтересів через включення студентів у пошук, дослідження й вирішення значимих проблем майбутньої професійної діяльності, вирішення яких безпосередньо пов'язане з реальною ситуацією з оточуючого їх життя;

- формування творчого підходу до майбутньої професійної діяльності шляхом використання активних форм та методів навчання (метод проєктів, проблемний, навчання у співробітництві, конструктивізм, портфоліо).

Отже, всі перелічені умови необхідні для того, щоб формування професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей студентів проявлялися не у відповідь на зовнішні впливи оточення, а в результаті особистих потреб суб'єкта.

Таким чином, для реалізації заданих педагогічних умов формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання не можна не розглянути проблеми, пов'язані, по-перше, з недостатнім укомплектуванням навчальних закладів технічним забезпеченням, і, по-друге, з недосконалістю, недостатністю професійно зорієнтованого програмного забезпечення навчального призначення. Друга проблема характеризується відносно слабким розвитком інструментально-технологічних засобів, які застосовуються при підготовці фахівців філології, що є характерним для вітчизняної індустрії програмування в цілому.

Так, Ю.В. Триус пропонує у КОМСН для ефективності педагогічних умов формування професійних компетентностей у майбутніх філологів, використовувати такі засоби навчання [9]: апаратне забезпечення (комп'ютер; засоби телекомунікацій; мультимедіа); системне і прикладне програмне забезпечення (операційні системи; текстові й графічні редактори; табличні процесори; системи управ-

ління базами даних; експертні системи; педагогічні програмні засоби; проблемно-орієнтовані програми; електронні підручники і посібники; електронні бібліотеки; віртуальні лабораторії; методичні та консультаційні каталоги; навчальні телекомунікаційні проекти тощо); проблемно-орієнтоване програмне забезпечення (для гуманітарних дисциплін).

Висновок. У результаті проведеної наукової розвідки нами визначено, що педагогічні умови формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно зорієнтованої методичної системи навчання ми розглядаємо у двох випадках – загальні (для всіх напрямів підготовки) та спеціальні (для напряму підготовки «Філологія»). Кожна з них має свої внутрішні можливості, що націлені переважно на формування того чи іншого компоненту професійних компетентностей майбутніх фахівців. У той же час кожна взята окремо умова не може цілком забезпечити ефективність формування досліджуваної проблеми. Тільки їх системна єдність дозволяє досягти найкращих результатів і становить комплекс. Подальші дослідження спрямуємо на розроблення комп'ютерно зорієнтованої методики формування професійних компетентностей у майбутніх учителів філології у навчальному процесі сучасного ВНЗ.

Джерела

1. Апресян Р.Г. Этика : энциклопед. словарь / Р.Г. Апресян, А.А. Гусейнов. – М. : Гардарики, 2002. – 389 с.
2. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / [сост. М.Ю. Бабанский]. – М. : Педагогика, 1989. – 560 с. – С. 115.
3. Болюбаш Н.М. Фактори та умови формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційного середовища Moodle [Електронний ресурс] / Н.М. Болюбаш // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 3 (17). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em13/emg.html>
4. Жалдак М.І. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе : дисс. ... д-ра пед. наук. / М.І. Жалдак. – М. : НИИ СИМО АПН СССР, 1989. – 48 с.
5. Жалдак М.І. Педагогічний потенціал комп'ютерно-орієнтованих систем навчання математики / М.І. Жалдак // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць ; редкол. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Вип. 7. – 2003. – С. 3–16.

6. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результатов образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
7. Маркова А.К. Психологические проблемы повышения квалификации / А.К. Маркова // Педагогика. – 1992. – № 9–10. – С. 65–67.
8. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / А.М. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий [та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
9. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ : проблеми, стан і перспективи / Ю.В. Триус // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць ; редкол. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Вип. 5. – 2007. – С. 3–14.

В статье рассмотрены педагогические условия формирования профессиональных компетентностей у будущих филологов средствами компьютерно ориентированной методической системы обучения.

Ключевые слова: педагогические условия, профессиональная компетентность, компьютерно ориентированная методическая система обучения, средства компьютерно ориентированной методической системы обучения.

The article presents pedagogical conditions of development of professional competences of future philologists by means of computer-oriented methodical system of education.

Key words: pedagogical conditions, professional competence, computer-oriented methodical system of education, means of computer-oriented methodical system of education.